

- cím hiányzik a 90-es években megjelentek közül;
- az Oroszországi Állami Könyvtárnak napjainkban csak a termés kb. 80%-át sikerül állományba vennie, amiből 7–8%-ot tüzetes nyomozást igényelt szerzemények tesznek ki;
  - a Központi Tudományos Mezőgazdasági Könyvtár köteles példányként csupán 46%-át kapja meg a gyűjtőkörébe tartozó folyóiratoknak, illetve 38%-át az egyéb folytatólagos kiadványoknak;
  - a szabadalomhasználat iránti kéréseket az illetékes (nemzeti és regionális, valamint szak-) könyvtárak évről évre csökkenő mértékben tudják csak kielégíteni, minthogy a szabadalmak mindinkább elektronikus kiadványok formájában jelennek meg.

E korántsem megnyugtató felsorolást azonban ki kell egészíteni azzal, hogy a szóban forgó törvények létrejötte előtt még rosszabb volt a helyzet, még távolabbi a teljesség iránti óhaj megvalósulása.

A két szövetségi szintű nemzeti könyvtár, úm. az *Oroszországi Állami Könyvtár* és az *Oroszországi Nemzeti Könyvtár* a teljesség és a szabályozásból kimaradt területek problematikáján kívül tájékozódott a köteles példányként szolgáltatott kiadványok összetétele (struktúrája) és szabványossága felől is. Azt állapíthatta meg, hogy

- egyfelől eltűntek az újonnan megjelenő kiadványok közül a társadalmi fejlődés szempontjából fontos művek, csökkent a tudományos munkák példányszáma, uralkodó szerepre tett szert a sekélyes ponyva;
- másfelől számos könyv- és folyóirat-kiadói vállalkozás (informálatlanságból és/vagy slendriánságból) nem tartja be a könyv- és folyóirat-kiadási szabványokat, úgyhogy gyakran nem le-

het tudni: mi hol, kinél, kinek a kiadásában, milyen példányszámban jelent meg.

Az ország különféle régióiban a nemzeti és regionális funkciókat ellátó könyvtárak (ingyenes és fizetett) köteles példányokhoz juttatása még kedvezőtlenebb. Ezért az ott szokásos méretű, tehát hatalmas kiterjedésű területek ellátásában illetékes decentrumok könyvtáraiban az információvagyton mindinkább „likacsossá” válik.

A köteles példányok szolgáltatásával kapcsolatos tág problémakört 1999 szeptemberében országos tanácskozáson tekintették át. Ezen több mint 100 könyvtár és információs központ képviseltette magát. Az olykor indulatos felszólalások közül jó néhány az Oroszországi Könyvkamarát és regionális tagozatait jelölte meg az áldatlan helyzet bűnbakjaként. A kamarai képviselőt mindenestre nem maradt adós a válasszal, amikor felvázolta az intézmény „számítógépes-telekommunikációs” közeljövőjét.

Ettől eltekintve a két megnevezett nemzeti könyvtár már 1998-ban beadványt nyújtott be az Állami Dumához, amelyben felsorolta a szóban forgó törvény rendelkezéseinek módosítási és hatókörkibővítési javaslatát. Minthogy e dokumentumban megtalálható mindaz, amiért a országos tanácskozás sikrasszállt, minden résztvevő egyetértett azzal, hogy a továbbiakban a benne foglaltakat kell a jogalkotásnak (minél hamarabb) megvalósítania.

/BOGAČEVA, R.: *Zakon est'*, a knjig net. = Biblioteka, 3. sz. 2000. p. 17–18.

SPANCEVA, S. – KUZNECOVA, S.: *Obázatel'nyj ékzemplár – sovsem neobázatel'nyj?* = Uott, p. 19–21./

(Futala Tibor)

A Lengyel Könyvtárosok Egyesülete és a könyvtárak számítógépesítése

Lengyelországban a könyvtári munka számítógépesítésének első kísérletei a hatvanas évek közepére esnek, de csak egy évtized elmúltával kerültek a szélesebb körű szakmai érdeklődés homlokterébe, ami a külföldi adatbázisok használatának lehetővé válásával áll kapcsolatban. A következő fázis a PC-k megjelenéséhez, illetve az országba történő, esetenként engedélyezett behozatalához köthető (1981). Ezek felváltották a korábbi – eny-

hén szólva – nehézkes nagy számítógépeket (ODRA 1300 és ESZR). Innentől kezdve a fejlődés felgyorsult, és mind több könyvtártípusban kezdett hódítani. 1989-ben elhárult az új eszközök beszerzését lassító utolsó akadály is azzal, hogy minden importkorlátozást megszüntettek.

A lengyelországi számítógépesítésen belül kedvezőbb helyzetben az információs központok álltak, s

ezért az első számottevőbb eredmények az információs területen, illetve az e területbe integrálódott nagykönyvtárakban jelentkeztek.

A könyvtári számítógépesítés úttörői és pártolói között a *Lengyel Könyvtárosok Egyesülete* is megtalálható. Főként tanácskozási- és rendezvény-szervezői, illetve továbbképzési feladatokat látott el a nyolcvanas évek utolsó harmadától kezdve. 1987-ben mindjárt nemzetközi konferencia révén kívánta előbbre vinni a könyvtári számítógépesítés ügyét. (Sajnos, a politikai és gazdasági válság tompította hatékonyságát.) Az egyesület rendezvényei közül kiemelkedik az a könyvtári számítógépesítéssel foglalkozó konferenciasorozat, amely első alkalommal a tudományos-felsőoktatási könyvtárak, másodjára az egész könyvtárügy, harmadjára pedig a nyilvános könyvtárak számítógépesítésének konkrét kérdéseit vitatta meg. (E konferenciák anyagai képzettségkiegészítési „munícióként” nyomtatásban is megjelentek.)

1992-ben jött létre az egyesület automatizálási bizottsága, amely derekas munkát végzett és végez a számítógépesítéssel kapcsolatos szükségletek és igények felderítése terén. Ezen az alapon részint népes és differenciált tematikájú (iskolai könyvtárak számítógépesítése; a könyvtári rend-

szerek – a MAK, Co-Liber, SOWA, SIB, Marquis, Schola, TINLIB, ALEPH, PROLIB – használatának problémái; USMARC-ismertetés stb.) tanácskozássokat-konferenciákat lehet szervezni, részint pedig orientálni lehet a számítógépesítéssel foglalkozó művek megírását és kiadását. Míg 1970 és 1980 között összesen 55 számítógépesítéssel foglalkozó publikáció jelent meg, a következő tíz évben kb. 100, addig a kilencvenes évek első felében 446. Egyebek mellett ez is jelzi: a lengyel könyvtárakban általánossá vált a számítógépesítés, illetve annak mind magasabb korszerűségi szintre való emelkedése.

A Lengyel Könyvtárosok Egyesülete e folyamatban a szakma jövőjét látja kibontakozni, s ezért továbbra is mindent megtesz annak érdekében, hogy akár önmaga, akár különféle kooperációkban hozzájáruljon a szép eredmények ellenére is még mindig fennálló könyvtár-gépesítettségi elmaradás kiküszöböléséhez.

/KOLASA, Władysław: Kartka z diejów komputeryzacji bibliotek polskich. Rola Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. = *Bibliotekarz*, 3. sz. 2000. p. 7–11./

(Futala Tibor)

Csehországi ajánlás a térítéses szolgáltatások bevezetésének alapelveiről

A Cseh Köztársaság Könyvtári Társulása (*Asociace knihoven ČR*) és a Cseh Köztársaság Könyvtárosainak és Információs Dolgozóinak Egyesülete (*Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR*) közös ajánlást fogadott el a *könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások térítési díjainak* kialakításához. Ebben az UNESCO nyilvános könyvtári kiáltványából, illetve a könyvtárak mai szerepét elemző ún. Zöld könyvből indul ki. Konkrétan a következőkre hívja fel a könyvtárak és (főként) a könyvtár-fenntartók figyelmét:

1. Általában standardnak kell tekinteni a könyvtári szolgáltatások ingyenes voltát, térítéshez kötésük nem más, mint a körülmények kikényszerítése rendkívüli intézkedés.
2. Minden esetben fenntartandó
  - a közvetlen kölcsönzési szolgáltatások,
  - az olvasótermi, a kézikönyvtári, a katalógus- és a nemzeti bibliográfiai használat ingyenessége.

3. Ha megtörténik a könyvtári szolgáltatások térítéshez kötése, az ne riassa el a kialakuló és a potenciális olvasói rétegeket a könyvtárhasználatától.
4. A megállapított térítési díjak ne legyenek diszkriminatívak a szociálisan kedvezőtlenebb helyzetben levő lakosságú csoportokkal szemben. A könyvtárhasználók körének a vonzáskörzet teljes lakosságát kell tekinteni: nem célszerű a lakóhely szerinti megkülönböztetés.
5. A kölcsönzési eljárásban nem kívánatos egyes hordozóféleségek térítési díjának negatív vagy pozitív diszkriminációja (pl. hang-, illetve hang- és képrögzítések).
6. Mielőtt esetleg bevezetnék vagy korrigálnák a könyvtári szolgáltatások térítési díjait, az alábbi tennivalókat célszerű elvégezni:
  - Elemezni kell a teljes potenciális olvasói kört, s el kell különíteni azokat a csoportokat, amelyeknek a szóban forgó díjak anyagi ne-